

Р. В. Ваврик

*(Інститут морально-психологічного забезпечення
Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного)*

РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВІЙСЬКОВИХ ДИРИГЕНТІВ

Анотація. У статті розглядається сучасний стан розвитку комунікативної компетентності майбутніх військових диригентів як складової їхньої професійної майстерності.

Вперше сформульовано авторське визначення «комунікативна компетентність військового диригента» як складне інтегративне утворення, що являє собою сукупність музично-професійних знань, навичок і вмінь, професійно важливих особистісних якостей і здатності до вербального спілкування і невербальних контактів за допомогою виразових засобів диригування в процесі творчого розв'язання професійних завдань; визначено її структуру, яка складається з особистісно-комунікативного і музично-комунікативного компонентів, та їх зміст.

Особистісно-комунікативний компонент включає комунікативні уміння й навички вербального і невербального спілкування, пов'язані з впливом на особистість і колектив (дидактичні, організаторські, конструктивні, комунікативні, прийоми управління спілкуванням). Музично-комунікативний компонент виявляється через уміння організувати колективну творчу діяльність на репетиціях військового духового оркестру, концертних виступах за допомогою виразових засобів мови диригування. Проаналізовано умови та шляхи розвитку комунікативної компетентності майбутніх військових диригентів у процесі їхньої професійної підготовки.

Розвиток комунікативної компетентності майбутніх військових диригентів – цілеспрямований, планомірний і неперервний процес у контексті вдосконалення їхньої професійної майстерності, який зумовлений виявленими дидактичними умовами та пошуком відповідних шляхів підготовки до професійної діяльності в ході навчально-виховного періоду. Стан досліджуваної проблеми потребує подальших наукових розвідок, серед яких пріоритетними є розробка методики розвитку комунікативної компетентності майбутніх військових диригентів у процесі їхнього стажування у військах.

Ключові слова: комунікативна компетентність майбутніх військових диригентів; розвиток комунікативної компетентності; професійна майстерність.

Постановка проблеми. У складних умовах гібридної війни з Російською Федерацією відповідальність вищих військових навчальних закладів (ВВНЗ) за стан професійної підготовки майбутніх спеціалістів зростає з кожним днем. Сучасний військовий диригент Збройних сил України (ЗСУ), виступаючи в якості керівника, творчого наставника колективу, досвідченого музиканта, повинен чітко орієнтуватися в реаліях і перспективах сучасної соціокультурної динаміки, вміти швидко реагувати на виклики часу і творчо підходити до розв'язання поставлених перед ним і колективом музикантів військового духового оркестру завдань, досконало знати всі виконавські можливості інструментів військового духового оркестру, вміти працювати з людьми, постійно вдосконалювати

свій музично-професійний рівень. Очевидно, що вищезазначений перелік фахових вимог на шляху професійній діяльності військового диригента забезпечує його комунікативна компетентність як одна зі складових диригентської майстерності.

Відгуки про героїчний досвід наших військових диригентів в умовах гібридної війни ми спостерігаємо на каналах телебачення, в мережі Інтернет, читаємо у пресі та ін. Під час воєнних дій поряд зі збройним протистоянням виступає й інформаційна боротьба. Так, за останній рік в умовах бойових дій можна відзначити роботу випускників кафедри музичного мистецтва Інституту морально-психологічного забезпечення Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного (НАСВ) – молодих військових диригентів

Інформація про автора:

Ваврик Руслана Василівна

*кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри музичного мистецтва,
Інститут морально-психологічного забезпечення Національної академії сухопутних військ
імені гетьмана Петра Сагайдачного,
ruslana_vavrik@ukr.net.*

Р. Павліва, Д. Савченка, Т. Когута, Я. Короля, Д. Бондаренка та інших, які силою впливу музики здійснюють патріотичне виховання молодого покоління, морально підтримують місцеве населення у зонах воєнного конфлікту і піднімають бойовий дух воїнів-захисників нашої Держави. Військовим диригентам ЗСУ у зоні зіткнення доводилося виступати в складних умовах: під відкритим небом на передовій, у шахтах, сільських клубах, складах, шкільних спортивних майданчиках і залах. Часто в концертах брали участь місцеві жителі, наприклад, із гарним голосом і артистичним талантом. В умовах гібридної війни військовий диригент ЗСУ має бути морально і психологічно готовим до виконання своїх професійних обов'язків, що залежить від таких чинників, як здоров'я, мотивації, установки, ціннісні орієнтації, професійна спрямованість, рівень музично-спеціальної, військової, психологічної, методичної підготовки, педагогічної майстерності та комунікативної компетентності.

Актуальність проблеми також зумовлена запровадженням європейських стандартів вищої освіти, необхідністю підготовки висококваліфікованих військових фахівців для ЗСУ в сучасних умовах, новими вимогами до рівня їхньої професійної підготовки, нормативно-правовими документами, зокрема законами України «Про вищу освіту» (2014), «Про освіту» (2017), Проектом Державної комплексної програми реформування і розвитку Збройних сил України до 2017 року, Положенням про Військово-музичне управління Генерального штабу Збройних сил України (2010), Положенням про Військово-музичні установи Збройних сил України (2015), Програмою бойової підготовки військових оркестрів Збройних сил України (2015).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Комунікативну складову професійної підготовки, як невід'ємну умову вдосконалення професійної майстерності майбутніх фахівців дослідники розглядають у різних аспектах: як один із видів професійної діяльності (О. Бикова); через призму функціонального підходу до педагогічної діяльності (Р. Ваврик); у структурі військово-педагогічної діяльності (М. Варій, В. Ягупов); як компонент професійного спілкування (Л. Савенкова [12], М. Коваль [8]); шляхом формування педагогічних навичок і вмінь (В. Якунін) та ін. Також комунікативні вміння висвітлені у підручнику «Педагогічна майстерність» [11].

У статтях, посібниках, методичних рекомендаціях музичного спрямування є безліч праць, присвячених питанням диригентської (мануальної) техніки (Г. Алявдін, О. Архангельський, М. Багриновський, Г. Вуд, О. Гаук, М. Канерштейн, С. Козачков, М. Колесса, В. Лясота, Г. Макаренко, М. Малько, І. Мусін, К. Ольхов, Г. Шерхен та ін.), аналітичній роботі

диригента над музичним твором (Г. Вуд, Л. Дrajниця, С. Казачков, М. Колесса, Л. Маталаєв, І. Мусін, Х. Хаханян та ін.), практичним аспектам диригування (Л. Безбородова, О. Геринович, Л. Дrajниця, Г. Макаренко та ін.), питанням специфіки музично-виконавської діяльності військового диригента ЗСУ (Р. Ваврик, Я. Горбаль, В. Червоний та ін.); методичним рекомендаціям із питань практичного керування сучасним військовим оркестром (О. Горман, В. Дашковський, М. Хованець та ін.).

Проблема розвитку комунікативної компетентності майбутніх військових диригентів ЗСУ в контексті вдосконалення професійної майстерності не знайшла глибокого вивчення у сучасній науковій і методичній літературі, існує обмаль праць, які б допомогли майбутнім військовим диригентам самостійно поглибити професійні знання щодо продуктивного проведення репетицій із колективом військового оркестру, розвитку вміння живого контакту з людьми, впевненого керівництва колективом на концертних виступах, що й зумовило необхідність дослідження саме цього аспекту.

Мета цієї статті – здійснити аналіз сутності поняття «комунікативна компетентність військового диригента», розкрити її структуру і зміст, окреслити умови та визначити шляхи її розвитку в контексті вдосконалення професійної майстерності майбутніх військових диригентів.

Виклад основного матеріалу дослідження. У професійній педагогіці, сучасній музикознавчій науці останнім часом надзвичайна увага приділяється питанням удосконалення професійної майстерності. «Майстерність» тлумачиться як: «1. ... умілість, вправність. 2. Висока якість виконаної роботи, твору тощо; досконалість» [4, с. 504]. Музичне мистецтво розглядає майстерність як найвищий рівень музично-виконавської діяльності.

Мистецтво диригування є однією зі складових вказаної діяльності. «Диригувати» означає: «1. Керувати оркестром, хором під час виконання музичного твору // Керувати виконанням музичного твору. 2. Робити певні рухи, жести в повітрі, жестикулювати» [4, с. 222]. Вважається, що диригування є одним із найскладніших видів музично-виконавського мистецтва. «Між іншими видами виконавського мистецтва і диригуванням є одна основна різниця: ... диригент має перед собою велику кількість різних індивідуальностей, які він мусить об'єднати в одну цілість, в один спаяний колектив так, щоб він зазвучав під його руками як добре настроєний інструмент» [9, с. 3].

Сучасний військовий диригент ЗСУ – це високоосвічений фахівець, який володіє військово-спеціальними, музично-спеціальними, психолого-педагогічними знаннями, здатний застосовувати їх у професійній діяльності, здійснювати вплив на

музикантів військового духового оркестру, розвиває творчий потенціал, використовує нові технології у галузі диригентського мистецтва, стимулює пізнавальну активність музикантів, спонукає їх до творчих пошуків.

Процес опанування диригентським мистецтвом є довготривалим. Він вимагає набуття сукупності відповідних музично-теоретичних і практичних знань, навичок і вмінь, формування й розвитку музично-виконавських здібностей, особистісних якостей, здатності реалізувати творчі задуми на практиці. У зв'язку з цим проблема розвитку комунікативної компетентності майбутніх військових диригентів потребує нагальної уваги.

Поняття «компетентність» тлумачиться як: «1. Добра обізнаність із чим-небудь. 2. Коло повноважень якої-небудь організації, установи або особи» [4, с. 445]. Компетентність – властивість за значенням компетентний: «1. Який має достатні знання в якій-небудь галузі; який із чим-небудь добре обізнаний; тямущий // Який ґрунтується на знанні; кваліфікований. 2. Який має певні повноваження; повноправний, повновладний» [4, с. 445].

У процесі професійної підготовки майбутній військовий диригент набуває необхідних компетентностей задля реалізації функцій, пов'язаних із цією діяльністю. «Військовий диригент – керівник військового оркестру (колективу музикантів-виконавців), який поєднує всіх його учасників для досягнення єдності у трактуванні та художній завершеності музичного твору в процесі його виконання» [5, с. 78].

У досягненні професіоналізму важливу роль, як зазначає І. Хоменко, відіграють такі чинники: «особисте ставлення до професії; розуміння своїх особистих обмежень, особистий досвід життя і спеціальної діяльності; особливості індивідуального бачення засобів діяльності; проблемні ситуації, цілі та методи професійної діяльності; настанови і норми професійного мислення; моральні якості, світогляд, громадянська позиція; рівень національної свідомості й особистісної самосвідомості тощо» [14, с. 168].

На думку С. Людкевича, рівень професіоналізму артиста залежить від його фізіологічних і психічних прикмет, індивідуальних особливостей, таких як тембр голосу, його сила і гнучкість, дикція, чіткість вимови, жестикуляція, міміка, темперамент, а також духовних здібностей та інтелекту [10, с. 416].

Для прикладу відзначимо професійну діяльність військового диригента ЗСУ, старшого лейтенанта Романа Павліва, який за короткий час створив колектив із військових музикантів 40-ї окремої артилерійської бригади ім. М. Гайворонського «Art Militari Band» і у зоні бойових дій провів майже три десятки концертів. Музичний репертуар колективу

налічував твори класичної та популярної музики, українські народні пісні, пісні на військово-патріотичну, любовну, історичну тематику, музику до кінофільмів тощо. Шлях до диригентської майстерності лежить через управління колективом військових музикантів, результат залежить від здатності диригента до живого контакту з людьми, вміння глибоко розуміти ідейно-емоційний зміст музичних творів і через творче спілкування з музикантами мовою диригентських жестів, міміки, погляду відтворювати його засобами музики. Тобто мова йде про комунікативну компетентність військового диригента як складову його професійної майстерності.

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови поняття «комунікативність» розглядається як «...здатність до спілкування, контактів; зв'язок, спілкування, контакти між ким-, чим-небудь; комунікабельність» [4, с. 446].

Через мовне спілкування людина узгоджує свої дії, вчинки з іншими людьми, формує своє оточення, впливає на корекцію поведінки людей, із якими спілкується [3, с. 43]. Це дає змогу забезпечити емоційний зворотній зв'язок, що досягається вміннями спостерігати за реакцією військових музикантів, сприймати їх моральний настрій. Спілкування стає ефективним через вибір правильного тону і стилю у звертанні до оточуючих, відповідно до ситуаційних умов професійної взаємодії [8, с. 154]. Добре володіння словом, технікою голосової інтонації для вираження різних почуттів, чітка дикція, міміка, жестикуляція, вміння привертати до себе увагу співрозмовника, образно й емоційно передавати інформацію, регулювання свого психічного стану – все це важливо для військового диригента. «Диригент – це і актор, і режисер-виконавець, і крім того, вихователь виконавського колективу» [2, с. 8].

Видатний німецький диригент Оскар Фрід підкреслював, що диригенту «потрібно народитися з серцем, здатним сприймати невиміри музичні враження, необхідно виховати розум, здатний перетворити ці враження в ідеї, і необхідно мати тверду руку, щоб передати ці ідеї своєму колективу» [6, с. 1].

На нашу думку, «комунікативну компетентність» можна розглянути як здатність людини до спілкування і контактів за допомогою системи прийомів, які забезпечують її готовність виконувати певний вид діяльності через набуті знання, вміння, навички й особистий досвід. Вона дозволяє встановлювати доброзичливі стосунки між людьми, включаючи взаємозалежні вміння вербального і невербального спілкування.

Психолого-педагогічні, військово-спеціальні, музично-спеціальні знання з навчальних дисциплін, які вивчають курсанти, є важливою, проте недостатньою умовою їхньої професійної спрямова-

ності до майбутньої діяльності, оскільки військові диригенти повинні мати відповідну сукупність особистісних якостей і здібностей, які інтегруватимуться у певні військово-диригентські здатності розв'язувати професійні завдання в ході навчально-виховного процесу.

До дидактичних умов, які забезпечують процес інтенсивного фахового (музично-спеціального) становлення майбутніх диригентів ЗСУ, відносимо: залучення курсантів до розширення і збагачення теоретичних знань із мистецтва диригування та гри на духових музичних інструментах; постійну увагу з боку викладача до формування професійної позиції майбутнього фахівця; чітке визначення і формулювання навчальних завдань, активізацію творчого самовираження курсантів у процесі практичної роботи з групою курсантів-оркестрантів; чітке застосування результативних засобів перевірки їх навчальних досягнень. «Технічна майстерність початкового диригента формується під час повсякденної роботи над художнім матеріалом, тобто конкретними музичними творами. Проте численні професійно-технічні навички диригента ... значно швидше й ефективніше розвиваються завдяки комплексу спеціально підібраних вправ» [7, с. 3].

Комунікативну компетентність військового диригента ми визначаємо як складне інтегративне утворення, яке є сукупністю музично-професійних знань, навичок і вмінь, професійно важливих особистісних якостей та здатності до вербального спілкування і невербальних контактів за допомогою виразових засобів мови диригування (постава, рухи рук і корпусу, виразність погляду, міміка, голос) у процесі творчого розв'язання професійних завдань.

На наш погляд, структура комунікативної компетентності військового диригента має такі складові: особистісно-комунікативний і музично-комунікативний компоненти.

Особистісно-комунікативний компонент включає комунікативні вміння і навички вербального і невербального спілкування. У процесі спілкування курсант вивчає інтереси, потреби, ідеали, ціннісні орієнтації товаришів, глибоко розуміє їх особистісну сутність, з'ясовує індивідуальну своєрідність кожного з них на підставі оцінювання зовнішніх характеристик і манер поведінки, встановлює, до якого типу особистості та темпераменту належить він і його однокурсники; виявляє внутрішній світ, спрямованість і можливі майбутні дії; за незначними ознаками відчуває характер переживань, емоційний стан курсантів тощо. Під час спілкування курсант розвиває вміння, пов'язані з впливом на особистість і колектив (дидактичні, організаторські, конструктивні, комунікативні, прийоми управління спілкуванням), вчиться володіти технікою інтонації голосу для вираження різ-

них почуттів, привернення до себе уваги співрозмовника (охайний зовнішній вигляд має відповідати етичним, естетичним і військовим нормам), об'єктивно й емоційно передавати інформацію.

Музично-комунікативний компонент виявляється через уміння організувати колективну творчу діяльність у процесі роботи над музичними творами під час репетицій із військовим оркестром або групою музикантів, на концертних виступах за допомогою виразових засобів мови диригування. Під час спілкування курсант розвиває вміння, пов'язані з управлінням своєю поведінкою (мімікою, пантомімікою, емоціями, настроєм, увагою, уявою, голосом, дикцією). При невербальному контакті диригент має використовувати весь комунікативний арсенал диригентського апарату: рухи рук, положення корпусу, голови, застосування міміки (своєрідне мистецтво виражати думки, почуття, настрої і стани рухами мускулів обличчя), виразний погляд, паузи у партитурі музичного тексту (вимога уваги) як активного внутрішнього спілкування.

Розвиток комунікативної компетентності майбутніх військових диригентів відбувається: на навчальних заняттях з диригування під керівництвом викладача; під час самостійного опрацювання теоретичного і практичного навчального матеріалу; в процесі роботи з колективом музикантів над музичним твором через вербальне і невербальне спілкування; на репетиціях із колективом курсантів або військовим оркестром; на академічних концертних виступах; під час відвідування майстер-класів провідних фахівців у галузі диригування та концертів за участю відомих музикантів-диригентів. У процесі навчання курсанти усвідомлюють залежність розвитку професійних якостей від дидактичної спрямованості викладання фахових дисциплін; засвоюють специфіку мови диригентського жесту; набувають досвіду комунікативної компетентності під час спілкування з військовими оркестрантами і при опрацюванні музичних творів, з'ясовуючи значущість розвитку прийомів невербального спілкування, які впливають на технічний рівень диригування (лице, очі, фігура, яскрава і впевнена міміка) [1, с. 12], методичну послідовність формування практичних умінь у роботі з оркестром, вагомість цілісності військово-диригентської підготовки тощо. На репетиціях із колективом курсантського оркестру майбутньому військовому диригенту необхідно навчитися встановлювати психологічний контакт з оркестрантами, що сприятиме ефективній передачі інформації та її адекватному сприйняттю; навчатися мові професійного спілкування та вербальним зверненням до музикантів оркестру. «Процес репетиції містить логічно мотивовану послідовність репетиційної діяльності, в якому поєднуються основні принципи і прийоми педаго-

гіки. Дидактичний метод у цьому процесі визначається конкретними завданнями кожної окремої репетиції, мірою складності твору, кваліфікацією оркестру й умовами його роботи. Він зумовлений також індивідуальними здібностями диригента, рівнем його педагогічної майстерності та практичним досвідом» [13, с. 12].

Основними шляхами підготовки майбутніх військових диригентів до професійної діяльності у військах під час навчально-виховного процесу вважаємо: застосування індивідуального підходу з диференціацією до змістовного і структурного наповнення означеної підготовки з орієнтацією на особистість кожного курсанта відповідно до його музичних здібностей; застосування відповідної методики розвитку в них комунікативної компетентності під час занять і самостійної роботи з колективом оркестру; створення педагогічних умов задля забезпечення розвитку їхньої професійної майстерності.

Висновки. Розвиток комунікативної компетентності майбутніх військових диригентів – цілеспрямований, планомірний і неперервний процес у контексті вдосконалення їх професійної майстерності, який зумовлений виявленими дидактичними умовами та пошуком відповідних шляхів підготовки до професійної діяльності в ході навчання і виховання. Стан досліджуваної проблеми потребує подальших наукових розвідок, серед яких пріоритетними, на наш погляд, є розробка методики розвитку комунікативної компетентності майбутніх військових диригентів у процесі їх стажування у військах.

Список літератури:

1. Багриновский М. Дирижерская техника рук : Практическое руководство к изучению основ мануальной техники дирижирования. М. : Высшее училище военных дирижеров, 1947. 296 с.
2. Безбородова Л. А. Дирижирование : учеб. пособие для студентов педагогических институтов по специальности «Музыкальное воспитание». М. : Просвещение, 1990. 159 с.
3. Вдович С. Красномовство викладача ПТНЗ як необхідна складова його педагогічної майстерності. Педагогіка і психологія професійної освіти. 2007. № 1. С. 43–55.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К. : Ірпінь: ВТФ «Перун», 2004. 1440 с.
5. Дашковський В. А., Горман О. П., Хованець М. І. Керування військовим оркестром за допомогою тамбур штока : навчально-методичний посібник. Львів : НАСВ, 2017. 81 с.
6. Дашунин А. Дирижер Оскар Фрид. URL : http://dashunin.ru/?page_id=479.

7. Дразниця Л. Л. Гімнастика для початку-ючого диригента : методична розробка з курсу диригування для курсантів та студентів вищих учбових закладів / За ред. Я. М. Горбала. Львів : Друкарня ВВП ДУ «Львівська політехніка», 1995. 16 с.

8. Коваль М. С. Формування індивідуального стилю професійного спілкування у майбутніх офіцерів пожежної охорони : Дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / АПН України; Інститут педагогіки і психології професійної освіти. К., 1998. 176 с.

9. Колесса М. Ф. Основи техніки диригування : навч. посібник. К. : Музична Україна, 1973. 198 с.

10. Людкевич С. Модест Менцинський як оперний співак. Дослідження, статті, рецензії, виступи. Том I / Упор., ред., переклади, вст. ст. і прим. З. Штундер. Львів : В-во М. Коць, 1999. С. 414–418.

11. Педагогічна майстерність : підручник для вищих пед. навч. закладів / За ред. І. А. Зязюна. К. : Вища школа, 1997. 349 с.

12. Савенкова Л. О. «Комунікативна атака» у формуванні навичок педагогічного спілкування. Педагогіка і психологія. 1998. № 4. С. 101.

13. Хованець М. І., Ребендяга В. Л., Горман О. П. Служба військового диригента в строю : навчально-методичний посібник. Львів : АСВ, 2014. 196 с.

14. Хоменко И. А. Профессиональное становление педагога. Введение в педагогическую деятельность : учебн. пособие / А. С. Роботова, Т. В. Леонтьева, И. Г. Шапошникова и др. М.: Издат. центр «Академия», 2000. С. 163–194.

References:

1. Bagrinovskiy M. (1947) Conducting hand technique: A Practical guide to learning the basics of manual conducting techniques. Moskva : Vyishee uchilische voennyih dirijerov (in Russ.).
2. Bezborodova L. A. (1990) Conducting: A Tutorial for students of pedagogical institutes in the specialty «Musical education». Moskva: Prosveschenie (in Russ.).
3. Vdovych S. (2007) Teacher's vocal eloquence as a necessary component of his/her pedagogical skills. Pedagogika i psykholohiia profesiinoi osvity (Pedagogy and Psychology of Professional Education, 1, 43–55 (in Ukr.).
4. Great explanatory dictionary of modern Ukrainian language (2004). / Comp.by V. T. Busel. Kyiv: Irpin: VTF «Perun» (in Ukr.).
5. Dashkovskiy V. A., Horman O. P., Khovanets M. I. (2017) Management of a military orchestra with the help of mace: A Tutorial. Lviv : NASV (in Ukr.).

6. Dashunin A. Conductor Oscar Fried. Retrieved from http://dashunin.ru/?page_id=479 (in Ukr.).
7. Drazhnytsia A. A. (1995) Gymnastics for a beginner conductor: A Methodical development in the course of conducting for cadets and students of higher educational establishments. Lviv : Drukarnia VVP DU «Lvivska politehnika» (in Ukr.).
8. Koval M. S. (1998) Formation of an individual style of future firefighting officers' professional communication : Thesis for Cand. Sc (Pedagogy): 13.00.04 / APS of Ukraine; Institute of Pedagogy and Psychology of Vocational Education. Kyiv. Ukraine (in Ukr.).
9. Kolessa M. F. (1973) Fundamentals of conducting techniques: A Tutorial. Kyiv: Muzychna Ukraina. (in Ukr.).
10. Liudkevych S. (1999) Modest Menzinsky as an opera singer. In: Research, articles, reviews, speeches. Volume 1. Lviv: Vyd-vo m. Kots, pp. 414–418 (in Ukr.).
11. Ziazuin I. A. (ed.) (1997) Pedagogical skills: a Textbook for the higher schools of education. Kyiv: Vyshcha shkola (in Ukr.).
12. Savenkova L. O. (1998) «Communicative Attack» in the formation of pedagogical communication skills. Pedagogika i psykholohiia (Pedagogy and Psychology), 4, 101. (in Ukr.).
13. Khovanets M. I., Rebendiaha V. L., Horman O. P. (2014) Service of a military conductor in the ranks: a Teaching guide. Lviv: ABC (in Ukr.).
- Homenko I. A. (2000) Professional formation of a teacher. In: Robotova A. S., Leontieva T. V., Shaposhnikova I. G. et. al. Introduction to teaching activities: A Tutorial. Moskva: Izdat. Tsentr «Akademiya», pp. 163–194 (in Rus.).

R. Vavryk

DEVELOPMENT OF COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FUTURE MILITARY CONDUCTORS AS THE IMPROVEMENT OF THEIR PROFESSIONAL SKILLS

Introduction. The article examines the current state of development of communicative competence of future military conductors as a component of their professional skills.

Purpose. The author's definition of the «military conductor's communicative competence» was first formulated as a complex integrative entity, i.e. a combination of musical and professional knowledge, skills and abilities, professionally important personal qualities and the ability to verbal communication and non-verbal contacts using expressive means of conducting while solving creatively professional tasks. The structure of this notion consisting of personality-communicative and musical-communicative components, and their content is determined.

Results. Personality-communicative component includes communicative skills and abilities of verbal and non-verbal communication related to the influence on the personality and the collective (didactic, organizational, constructive, and communicative ones, communication management techniques). The musical-communicative component is manifested through the ability to organize collective creative activity at the rehearsals of the military brass band, concert performances with the help of expressive means of conducting language. Conditions and ways of development of future military conductors' communicative competence in the process of their professional training are analyzed.

Conclusions. The development of future military conductors' communicative competence is a purposeful, systematic and continuous process in the context of improving their professional skills, which is conditioned by the considered didactic conditions and the search for appropriate ways of preparing for professional activity during the educational period. The state of the problem being investigated requires further scientific research, namely to design the methods of the future military conductors' communicative competence development during their internship in the troops.

Keywords: future military conductors' communicative competence; development of communicative competence; professional skill.